

17. Мостова Н. А. Лінгвостилістичні засоби створення художнього образу в драматургічному тексті 1-ї пол. XX ст. (на мат. п'єс М. Паньоля "Marius", "Cesar"): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.05 «Романські мови» / Н. А. Мостова. – Київ, 2003. – 173 с.
18. Толчеева К. В. Паратекст и его функции в драматургическом дискурсе (к проблеме диалогизации текста драмы): монография / К. В. Толчеева. – Липецк: ЛГПУ, 2008. – 171 с.
19. Шестакова Т. Э. Дистантные связи диалогических реплик в тексте драмы: автореферат дисс. на соискание научной степени канд. филोल. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Т. Э. Шестакова. – Ярослав. гос. пед. ун-т им. К.Д. Ушинского. – Ярославль, 2005. – 24 с.

Анотація. Стаття присвячена дослідженню підходів до вивчення мовних особливостей драми. Визначено підхід, що дозволяє дослідити авторську ідіостилістичну модель драми і відокремити її прототип з урахуванням жанру. Перспектива досліджень вбачається у вивченні ідіостилістичної драми у прагматистичному вимірі крізь призму мовленнєвих актів і стилістичних фігур.

Ключові слова: драматургічний дискурс, драматичний жанр, комунікативно-прагматичний аналіз, лінгвостилістичний підхід, мовленнєвий акт.

Summary. Given article is devoted to the problem of language peculiarities of drama discourse. This issue is relevant due to the fact that clear classification to the approaches of dramatic literature study hasn't been formed. The aim of present research is the overview and systematization of the modern scientific directions of the linguistic investigations of dramatic texts of different genres. The principle assignments are seen in the detailed description, characterization, quantitative analysis of each direction and separation of the specific approach for further identification of individual stylistic features of dramatic literature taking into consideration its genre. As a result, the following directions have been outlined and studied: communicative, cognitive, pragmatic, structural, linguo-stylistic and literary. The total amount of analyzed works constitutes 22 modern scientific sources. The author comes to the conclusion that language of drama is the subject of complex and overall study of native and foreign linguists and its study takes a special place in philological science. Poetic drama is the most investigated genre. Communicative interaction of the participants of the dramatic dialogue, concept models, architectonics and composition are the leading aspects of current drama study. On this background, by combining the elements of communicative and pragmatic analysis with the linguo-stylistic one the author supposes the possibility of outlining the approach which will allow further researching of idiosyncratic model of drama and separating its prototype according to its genre. The investigation of English drama in the pragmatist dimension through the prism of different speech actions and stylistic figures it is composed of is considered to be the perspective of present research.

Key words: Drama discourse, dramatic genre, pragmatic analysis, communicative analysis, linguo-stylistic approach, speech action.

Отримано: 23.10.2016 р.

УДК 811.161.2:81'373

Струганець Ю.Б.

СПОСОБИ СЛОВОТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФУТБОЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ

Постійні зміни в житті соціуму, у тому числі у футбольній сфері, породжують велику кількість понять, які повсякчас потребують номінації. Лексико-семантичне об'єднання "Футбол" сформувалося і продовжує розвиватися за такими домінуючими напрямками: шляхом використання наявних у мові словотвірних моделей для творення нових назв; завдяки синтаксичній номінації – використанню словосполучень для найменування нових понять, а також шляхом запозичення іншомовних слів. Попри увагу науковців до теоретичних і практичних питань лексикології і термінології футбольна лексика ще потребує системних досліджень.

Мета нашої розвідки – проаналізувати основні способи творення футбольної лексики в сучасній українській літературній мові. Джерельною базою слугували фахові словники, загальнономовні словники, спортивні газети та журнали, фахова, науково-популярна та довідкова література з футбольної проблематики, телепрограми на футбольну тематику, трансляція футбольних матчів, футбольна інтернет-комунікація, усна футбольна комунікація.

Використання наявних у мові словотвірних моделей для творення нових назв – продуктивний напрям розвитку футбольної лексики. У науковій літературі поняття “спосіб словотворення” досі не має загальноприйнятого розуміння. Визначення цього поняття базуються на різних ознаках і, відповідно, мають неоднакові формулювання: як одиниця класифікації похідних, об'єднаних спільним словотвірним засобом; як засіб вираження словотвірного значення; як узагальнено-диференційне відображення засобів словотворення; як шляхи і прийоми творення слів [14, 184]. Аналізуючи способи творення футбольної лексики, у нашій розвідці опираємося на праці І. І. Ковалика [9], В. О. Горпинича [5-6], Н. Ф. Клименко [1; 8], Є. А. Карпіловської [1; 7], Л. О. Вакарюк [2], С. Є. Панцьо [2].

Найбільш поширеним в українській мові (як і в інших слов'янських мовах) є **морфологічне словотворення**. “Морфологічні способи передбачають приєднання афіксальних морфем до твірної бази (окремо або в комплексі) за певними словотвірними моделями, за певними правилами, що існують у мові. Основними словотвірними засобами при морфологічному словотворенні виступають префікси, суфікси, постфікси, флексії. Слова також виникають шляхом поєднання в одне ціле кількох складових частин, сполучення скорочених слів” [2, 165]. Морфологічний спосіб творення футбольної лексики представлений своїми основними різновидами: афіксацією, складанням і аббревіацією.

Суфіксальний спосіб – це творення нових лексичних одиниць у футбольній термінології, номенклатурі і професійному жаргоні за допомогою суфіксальних формантів і системи флексій.

Суфікси можуть приєднуватися як до твірної основи (*атакувати* → *атакувальний*, *нападати* → *нападник*), так і до твірного слова (*футбол* → *футболіст*); утворювати слова з новим лексичним значенням: *гол* → *гольовий*, *грати* → *гравець*, *ворота* → *воротар*; із відтінком у значенні: *удар* → *ударіще*, *сейв* → *сейвище*, *капітан* → *капітанище*.

У футбольній лексиці суфіксальні форманти найчастіше приєднуються до основ дієслова, утворюючи віддієслівні іменники: *мотатися* → *мотання*, *збивати* → *збивання*, *викидати* → *викидання*. Продуктивним виразником процесуальності в досліджуваному дискурсі є питомі суфікси *-анн-*, *-енн-*, *-інн-*: *пасування* (*м'яча*), *перегравання* (*м'яча*), *добивання* (*м'яча*), *ловлення* (*м'яча*), *мотання* (із суперниками), *награвання* (комбінацій), *обведення* (дриблінгом), *пересування* (гравців), *підсудження* (арбітра), *пресингування* (гравця), *введення* (*м'яча*), *переведення* (*м'яча*), *повернення* (гравця), *попередження* (гравцеві).

Суфікси приєднуються до основ питомих дієслів (*добивання*, *переведення*) і до запозичених (*пресингування*, *фоління*): *Всі, хто цікавиться футболом, знає, як це робиться – бити “випадково” по ногах, а не по м'ячу, боляче, але не настільки, щоб збити з ніг (особливо у штрафному майданчику, де за дрібне фоління пенальті не призначають)...* (bashtanka.net).

Виявлено продуктивні моделі творення віддієслівних прикметників: *вирішувати* → *вирішальний* (*гол*), *пасувати* → *пасувальний* (*інстинкт*); відіменникових прикметників: *удар* → *ударний* (*форвард*), *захист* → *захисний* (*бар'єр*), *зустріч* → *зустрічний* (*зустрічна атака*).

За допомогою суфікса *-ист* (*-іст*) творяться назви на позначення виконавців дії: *футболіст*, *пенальтіст*, *масажист*, *резервіст*, *фіналіст*.

Суфікс *-іст* приєднується до твірної основи і виражає ознаку: *швидкий* → *швидкість* (*гравця*), *технічний* → *технічність* (*гравця*), *точний* → *точність* (*удару*).

Суфіксальний спосіб продуктивний також у творенні номенклатури: *ворскляни* ← ФК (футбольний клуб) “Ворскла” (м. Полтава), *динамівці* ← ФК “Динамо” (м. Київ), *карпатівці* ← ФК “Карпати” (м. Львів).

Отже, суфіксальний спосіб широко використовується у творенні футбольної лексики.

Префіксальний спосіб полягає у вираженні дериваційного значення похідного слова за допомогою префіксів. Префікси приєднуються до цілого слова і утворюють нові слова того самого лексико-граматичного класу: *футбол* (іменник) → *недофутбол* (іменник), *технічний* (прикметник) → *нетехнічний* (прикметник), *заявити* (дієслово) → *дозаявити* (дієслово).

Спектр питомих префіксів у творенні футбольної лексики демонструє фрагмент словотвірного гнізда ключового дієслова футболу *бити* (відображає суть гри: *бити по м'ячу*): *вбити* (*м'яч*), *відбити* (*м'яч, удар*), *добити* (*суперника*), *збити* (*гравця, суддю*), *забити* (*гол, м'яч*), *недобити* (*до воріт, до партнера*), *перебити* (*пенальті, кутовий, штрафний, через ворота, через суперника, через “стінку”*), *підбити* (*гравця*), *побити* (*гравця, суддю*), *пробити* (*пенальті, кутовий, штрафний, вільний удар, повз ворота, у ворота, над воротами, у стінку, ногою, головою*), *розбити* (*суперника, голову, носа*).

Те, що префіксальний спосіб малопродуктивний у термінологічних системах, науковці пояснюють нездатністю префіксів утворювати слова з новим лексичним значенням, оскільки цей афікс виконує функцію мутаційну, а не транспозиційну [3, 149]. Спостерігаємо, наприклад, підсилення ознаки: *вболівати* → *повболівати*. Однак реалізація префіксами мутаційної функції дає

можливість називати протилежні поняття: *атака* → *контратака* (*гостра, швидка*), *забитий* *незабитий* (*гол*), *надійний* → *ненадійний* (*воротар*).

У футбольній лексиці творяться нові слова за допомогою інтернаціональних префіксів: *анти-* (зі значенням заперечення того, що позначає слово, до якого префікс приєднується): *антифутбол, антидопінг, антирекорд*; *супер-* (зі значенням найвищої оцінки): *суперgraveць, суперклуб, суперкубок, суперліга, суперсейв, суперудар*; *дис-* (позначає поділ, розлад, позбавлення, втрату, надає поняттю негативного або протилежного змісту): *дискваліфікувати, дискваліфікований, дискваліфікація*; *інтер-* (між): *інтерконтинентальний* (*кубок*); *гіпер-* (підвищення, надмірність): *гіперактивний* (*graveць*).

Префіксально-суфіксальний спосіб полягає у вираженні дериваційного значення похідного слова за допомогою суфікса і префікса. Цей спосіб “стоїть ближче до суфіксації, ніж до префіксації, оскільки префікси є більш нейтральними до парадигматичного оформлення слова, а суфікси пов’язують твірну основу (слово) з відповідним лексико-граматичним розрядом слів, тобто з конкретною частиною мови й її граматичними особливостями” [2, 174].

У футбольній лексиці виявлено такі префіксально-суфіксальні типи: *між сезонами* → *міжсезоння* “проміжок часу між чемпіонатами” [16], *перед матчем* → *передматчева* (*розминка, прес-конференція*), *після матчу* → *післяматчевий* (*коментар, аналіз*), *післяматчева* (*прес-конференція*), *післяматчеве* (*пенальті*).

Постфіксальний спосіб полягає у творенні нових слів за допомогою постфіксів. У футбольній лексиці постфікс *-ся* як словотвірний засіб приєднується до дієслівної основи, трансформуючи лексичне значення похідного слова і не змінюючи його частиномовну належність: *викотити* → *викотитися* (*за межі поля*), *звалити* → *звалитися* (*від удару*), *зіштовхнути* → *зіштовхнутися* (*із суперником*), *зупинити* → *зупинитися* (*на лінії*), *піднімати* → *підніматися* (*у турнірній таблиці*), *підкотити* → *підкотитися* (*під гравця*).

Нульсуфіксальний (безафіксний) спосіб у науковій літературі ще називають усиченням, безсуфіксним, регресивним способом. У складі футбольної лексики домінують віддієслівні іменники, утворені внаслідок відсікання частини дієслівної основи. Для дериватів цієї групи твірними виступають безпрефіксні і префіксальні дієслова. У результаті утворюються іменники зі словотвірним значенням “результат дії”: *взаємодіяти* → *взаємодія* (*гравців*), *вибирати* → *вибір* (*позиції*), *виходити* → *вихід* (*воротаря з воріт*), *діяти* → *дія* (*захисна*), *замінити* → *заміна* (*воротаря*), *захистити* → *захист* (*воріт*), *нападати* → *напад* (*на воротаря*), *обороняти* → *оборона* (*позиційна*), *оглядати* → *огляд* (*футбольний*), *опікати* → *опіка* (*щільна*).

Застосування осново- і словоскладання сприяло поповненню словникового складу на всіх етапах розвитку української мови. **Основоскладання** – різновид морфологічного словотворення, при якому поєднується кілька основ слів за допомогою інтерфіксів *о, е* або без них. У футбольній лексиці простежуємо поєднання основоскладання з суфіксацією (нульовою суфіксацією). Утворені складні слова називають композитами, наприклад: *одноборство, одноклубник, одинадцятиметровий, секундомір*.

У футбольній лексиці переважають композити, утворені внаслідок приєднання міжнародних терміноелементів (префіксоїдів іншомовного походження) до запозичених і питомих основ: *авто-*: *автогол*, *відео-*: *відеофіксація* (*взяття воріт*), *відеоповтор* (*моменту*), *екстра-*: *екстрапас, екстратайм, екстраклас*, *електро-*: *електротабло, електромобіль*, *євро-*: *єврокубок, мега-*: *мегафутбол, мікро-*: *мікромомент, мікротравма, теле-*: *телетрансляція* (*матчу*), *телеправа* (*на трансляцію матчу*).

Міжнародні терміноелементи надають дериватам певних семантичних відтінків. Наприклад, префіксоїд *екстра-* означає “надмірність, винятковість”, префіксоїд *мікро-* має значення “малий, невеликих розмірів, незначний”, префіксоїд *євро-* – це скорочення від *європейський*. Використання інтернаціональних терміноелементів у футбольній лексиці української мови підтверджує загальну тенденцію у творенні термінології: інтернаціоналізацію термінології, підсилення системності термінології на міжгалузевому рівні.

Словоскладання – різновид морфологічного словотворення, при якому нове слово утворюється шляхом поєднання кількох слів. Такі складні слова називають юкстапозитами. У футбольній термінології юкстапозитів менше, ніж композитів: *гол-фантом, допінг-контроль, топ-клас, фейр-плей, хет-трик*.

До юкстапозитів належать назви осіб: *футболіст-лівша, футболіст-правша, жінка-арбітр, спаринг-партнер, фітнес-тренер*. Такі лексичні одиниці виражають родо-видові відношення. Зауважимо, що лексичні одиниці *футболіст-лівша* і *футболіст-правша* – ненормативні росіянізми. Відрадно, що у футбольній комунікації уже спостерігаємо заміну терміна *футболіст-лівша*: *футболіст-шульга, шульга, лівоногий graveць, лівоногий: Ротань. Це людина, яка однаково володіє обома ногами. Він і не правша, і не шульга* (atchday.ua, 10-05-15); Маркевич: “Мазух? Мені

потрібен *лівоногий захисник*” (dniprolive.pp.ua, 03-02-15). Дуже рідко використовується лексична одиниця *правногий футболіст* як відповідник до ненормативного *футболіст-правша*: *Зі всією повагою до нього, він правногий гравець. А на такому турнірі, як чемпіонат Європи, гра-ти з правшею на лівому фланзі захисту – не дуже* (1927.kiev.ua, 22-03-16).

Абревіація – утворення похідних шляхом скорочення твірних слів. Цим способом утворена порівняно невелика кількість лексичних одиниць з футбольної сфери. Залежно від того, що взято за основу складників, абревіатури поділяють на ініціальні, поскладові та змішані.

Ініціальні абревіатури прийнято поділяти на літерні (буквені) та звукові:

літерні: *ФК* ← *футбольний клуб*, *ЛЧ* ← *Ліга чемпіонів*, *ЛЄ* ← *Ліга Європи*, *ЧС* ← *чемпіонат світу*, *ЧЄ* ← *чемпіонат Європи*, *ФФУ* ← *Федерація футболу України* (із неправильним спелінгуванням літери “ф”: *фефеу*), *ПСЖ* ← *“Парі Сен-Жермен”* (назва *ФК*), *МЮ* ← *“Манчестер Юнайтед”* (назва *ФК*), *МС* ← *“Манчестер Сіті”* (назва *ФК*);

звукові: запозичені абревіатури *ФІФА*, *УЄФА*, *КОНКАКАФ*, *КОНМЕБОЛ*, *КАФ*.

Поскладові абревіатури поодинокі, наприклад: *спецкор* ← *спеціальний кореспондент*, *власкор* ← *власний кореспондент*, *метадон* ← *ФК “Металург”* (Донецьк).

У змішаних (комбінованих) абревіатурах поєднуються різні способи утворення скорочень: *МанЮ* ← *“Манчестер Юнайтед”* (назва *ФК*), *МанСіті* ← *“Манчестер Сіті”* (назва *ФК*). До змішаних абревіатур належать також ініціально-цифрові: *ЧЄ-2012* ← *Чемпіонат Європи 2012 року*, *ЧЄ-2016* ← *Чемпіонат Європи 2016 року*, *ЧС-2010* ← *чемпіонат світу 2010 року*, *ЧС-2014* ← *чемпіонат світу 2010 року*.

Поділяємо думку М. О. Гонтар, що “абревіатури є зручним способом передавання інформації у стислій формі, який дає змогу не обтяжувати текст розлогими термінами та є виявом тенденції до мовної економії” [4, 13].

Більшість учених розглядає **лексико-семантичний спосіб** як один із основних у творенні нових слів. Як зазначає Н. П. Тропіна, семантична деривація передбачає вторинну номінацію, що в гносеологічному аспекті базується на здатності понять переходити одне в одного і формуватися на основі попередньо пізнаного, одночасно відображаючи нові ознаки дійсності, які виявляються у процесі безперервного пізнання. Саме в актах мовної номінації відбувається перетворення понять у лексичні значення. Вторинна номінація як спосіб вербальної реалізації понять є здійсненням певної продуктивної мислительно-мовної діяльності свідомості, яка зазнає впливу вже закріпленого за словом змісту [15, 55]. За твердженням І. І. Ковалика, семантичний спосіб – це навантаження новим лексичним значенням слова, яке існує в мові, при одночасному зберіганні здебільшого первісного значення слова [9, 51]. У процесі лексико-семантичного словотворення спеціальні словотвірні засоби не застосовуються, а “формантом є заміна семантики” [6, 129].

У футбольній термінології лексико-семантичним способом утворилися терміноодиниці, що зазнали ретермінологізації з інших галузей або утворилися на основі загальноживаних лексичних одиниць, наприклад: *арбітр* “посередник у матчі між двома командами, що наділяється винятковими повноваженнями щодо виконання і трактування Правил гри в даному матчі” [12, 4] ← “посередник, суддя, до якого звертаються для розв’язання спорів, що не підлягають судовому розглядові; третейський суддя” [11, 1, 57]; *комбінація* “поєднання узгоджених дій і маневрів двох або декількох гравців для досягнення певної мети” [12, 12] ← “сполучення, поєднання або розташування чого-небудь (перев. однорідного) у певному порядку” [11, 242]; *симуляція* “спроба гравця ввести в оману арбітра вдаваною травмою або грубою грою, застосованою проти нього. Гравець, винний у симуляції, повинен бути попереджений за неспортивне поведіння” [12, 22] ← “удаване вираження певного фізичного стану, почуттів і т. ін. з метою введення кого-небудь в оману; удавання” [11, 177].

У більшості випадків простежуємо звуження, спеціалізацію конкретного значення (лексико-семантичного варіанта – ЛСВ). Поширені різні види метафоричних перенесень при утворенні спеціалізованих ЛСВ, наприклад, за формою і функцією: “*стінка*” “необов’язкове розміщення гравців команди, що захищаються, під час виконання суперником штрафного, вільного удару у вигляді шеренги на відстані не менше як 9 м 15 см від м’яча з метою створити перешкоду виконавцеві удару направити м’яч безпосередньо у ворота або будь-якому гравцю його команди” [12, 24] ← “те саме, що стіна” [11, 716] ← “СТІНА. 5. ...перен. Щільний ряд чи суцільна маса чого-небудь, що утворює перепону, перешкоду, завісу і т. ін.” [11, 715]. Н. О. Гимер зауважує: “Чим більше компонентів значення збігається з термінованим поняттям, тим більша ймовірність слова стати вербальним виразником цього поняття (у випадку асоціативно-сміслової метафорики)” [3, 138].

Семантична деривація продуктивна у творенні професійних жаргонізмів, зокрема на позначення назв гравців на основі зображення на гербі *ФК*: *леви* ← *ФК “Карпати”* (Львів), *ластівки* ← *ФК “Брешія”*, *орли* ← *ФК “Палермо”*, *ФК “Айнтрахт”*, *дрозди* ← *ФК “Вест-Бромвіч Альбіон”* та ін.

Наші спостереження за розвитком футбольної лексики корелюють із тезою О. А. Олексенко, що “в останні роки у розвитку словникового складу української мови помітна тенденція до зростання продуктивності лексико-семантичного способу словотворення. Це явище пов’язане з обмеженістю матеріальних можливостей власне словотворчої системи, з тим, що мова не може забезпечити потреби номінації тільки морфологічними засобами” [10, 175]. Додамо, що семантичне словотворення в літературній мові слугує економії мовних засобів.

Морфолого-синтаксичний спосіб охоплює похідні, що виникають унаслідок переходу слів з однієї частини мови до іншої. Такий перехід, супроводжуваний перетворенням відповідних парадигматичних характеристик, називають ще конверсією [13, 273]. У творенні футбольної лексики цей спосіб не продуктивний. Прикладом слугує субстантивація прикметників: *одинадцятиметровий* ← *одинадцятиметровий удар*, *штрафний* ← *штрафний удар*, *кутовий* ← *кутовий удар*, *вільний* ← *вільний удар*, *ліва* ← *ліва нога*, *права* ← *права нога*, *коментаторська* ← *коментаторська кабіна*, *дикторська* ← *дикторська кабіна*.

Отже, на кожному етапі розвитку мови важливе місце належить словотворенню з огляду на його роль у класифікаційно-пізнавальній діяльності особистості. Українська мова має потужні ресурси для номінації предметів і понять футбольної галузі. Однослівні футбольні терміни, номенклатуру, професіоналізми, професійні жаргонізми утворено різними способами. Найпродуктивнішими постають семантична деривація, суфіксація, безафіксний спосіб; менш поширеними – основоскладання, словоскладання, префіксальний, префіксально-суфіксальний способи; малопродуктивними – аббревіація, морфолого-синтаксичний спосіб. Загалом поповнення українського футбольного лексикону за рахунок власних словотворчих ресурсів належить до розряду перманентних мовних процесів, тому потребує подальших наукових студій.

Список використаних джерел

1. Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики / Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко та ін.; [відп. ред. Є. А. Карпіловська]. – К. : КММ, 2013. – 416 с.
2. Вакарюк Л. Українська мова. Морфеміка і словотвір / Л. Вакарюк, С. Панцьо. – Тернопіль : Лілея, 1999. – 220 с.
3. Гимер Н. О. Лексика косметики та косметології сучасної української мови: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Гимер Надія Олександрівна. – Львів, 2010. – 413 с.
4. Гонтар М. О. Українська терміносистема журналістики: формування, структурна організація та функціонування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 “Українська мова” / М. О. Гонтар. – К., 2011. – 19 с.
5. Горпинич В. Будова слова і словотвір / В. Горпинич. – К. : Рад. школа, 1977. – 117 с.
6. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія: навчальний посібник / В. О. Горпинич. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський держ. ун-т, 1998. – 189 с.
7. Карпіловська Є. А. Суфіксальна підсистема сучасної української мови: будова та реалізація / Є. А. Карпіловська. – К., 1999. – 298 с.
8. Клименко Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: монографія / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – 336 с.
9. Ковалик І. І. Вчення про словотвір / І. І. Ковалик. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1961. – Вип. 2. – 67 с.
10. Олексенко О. Лінгвістичні етюди: зб. наук. праць / О. Олексенко. – Х. : ХНПУ, 2014. – 304 с.
11. Словник української мови: в 20 томах. – Т. 1 – 6. – Режим доступу до книги: <http://lcorp.ulif.org.ua/ExplS/>.
12. Словник футбольних термінів / [уклад. О. А. Свєртнев]. – Полтава : Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, 2007. – 32 с.
13. Сучасна українська літературна мова: підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; [за ред. А. П. Грищенка]. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Вища школа, 1997. – 493 с.
14. Сучасна українська мова. Морфологія: підручник / Л. А. Алексієнко, О. М. Зубань, І. В. Козленко; [за ред. А. К. Мойсієнка]. – К. : Знання, 2013. – 524 с.
15. Тропіна Н. П. До питання про сутність лексико-семантичної деривації / Н. П. Тропіна // Мовознавство. – 1997. – №1. – С. 54–59.
16. <https://www.uk.wikipedia.org>.

Анотація. У статті проаналізовано способи словотворення у футбольній лексиці сучасної української літературної мови, зокрема такі: морфологічний (суфіксальний, префіксальний,

префіксально-суфіксальний, постфіксальний, нульсуфіксальний, осново- і словоскладання, аббревіація), лексико-семантичний, морфолого-синтаксичний.

Ключові слова: футбольна лексика, способи словотворення в українській мові, морфологічний спосіб, лексико-семантичний спосіб, морфолого-синтаксичний спосіб.

Summary. *Permanent changes in the life of society, including the football field, generate large number of concepts that always require a nomination. Despite researchers' attention to the theoretical and practical issues of sport terminology football term units require systematic research.*

Purpose of the article – analyze the basic methods of making football vocabulary in modern Ukrainian literary language. The source base served as a professional dictionaries, general language dictionaries, sports newspapers and magazines, professional, non-fiction and reference books on football issues, football programmes on TV, broadcasting of football matches, football internet-communication, oral football communication.

At each stage of language development an important place belongs to derivation because of its role in the classification and learning activity of the individual. Ukrainian language has powerful resources for nomination of objects and concepts of the football field. Found that one-word football terms, nomenclature, professionalism, professional jargon created with different types of morphological methods (such as suffix, prefixes, prefixes-suffix, postfixes, non-affixed, root formation and word formation, abbreviations), lexical-semantic and morphological-syntactic methods. Summing that the most productive methods are semantic derivation, suffixes, non-affixed methods; less common – root formation, word formation, prefixes, prefixes-suffix methods; unproductive – abbreviations, morphological and syntactic methods.

Overall replenishment of Ukrainian football vocabulary from its own formative resources belong to the category of permanent linguistic processes therefore requires further scientific studies.

Key words: football vocabulary, methods of word formation Ukrainian language, morphological method, lexical-semantic method, morphological-syntactic method.

Отримано: 20.10.2016 р.

УДК 811.161.2'367.335

Сьоміна О.І.

СИНТАКСИС ЯК ОБ'ЄКТ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Сучасна українська діалектологія має певні здобутки у вивченні синтаксичного рівня мови. Діалектний синтаксис не має синтезованих праць, окрім розділів у підручниках із діалектології С. П. Бевзенка [5] та Ф. Т. Жилка [11], які дають уявлення про деякі діалектні відмінності простого речення, зокрема вираження його головних та другорядних членів, та про окремі особливості складного речення в діалектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми або напрямів дослідження. Різні синтаксичні явища частково вивчені в окремих говорах. Зокрема, синтаксис простого речення досліджували Й. О. Дзендзелівський (говірки Нижнього Подністров'я) [8], В. М. Брахнов (говірки Переяслав-Хмельниччини) [6], М. Г. Железняк (східнополіські) [10], З. І. Іваненко [13], М. Ф. Кобилянська [15], П. М. Недільський (буковинські) [20], С. В. Маковійчук (Гуцульщина) [17], М. Л. Перетятко (південноволинські), В. І. Добош (південнокарпатські) [9], Л. П. Бова (Ковальчук) (говірки Житомирщини). Окремим особливостям синтаксису складного речення присвячені праці К. Ф. Германа (буковинські) [7], Є. М. Рудницького (східноподільські) [21]. Проте більшість праць із синтаксису української діалектної мови мають уже в назві вирази «із спостережень», «дещо про», «про» та ін., що свідчить про неповне дослідження синтаксису та актуалізує його вивчення.

Мета цієї статті – проаналізувати доступні дослідження діалектного синтаксису та виявити найбільш проблемні його питання для створення моделі дослідження синтаксису східноподільських говірок.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Ф. Т. Жилко зауважує, що порівняно з фонетикою та морфологією українська мова на синтаксичному рівні має значно менше діалектних відмінностей. Речення в діалектній мові більш аморфні й менш організовані порівняно з літературною мовою. У структурі діалектних речень є багато різних вставних слів і часток. Складові елементи речення менш між собою зцементовані. На думку Ф. Т. Жилка, елементи речення, синтаксичні структури сприймаються шляхом синтаксичних розрізень.